

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației și cercetării nr. 4598 / 31.08.2004

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASA A X-A
CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

ISTORIE

Aprobat prin ordin al ministrului
Nr. 4598 / 31.08.2004

București, 2004

NOTA DE PREZENTARE

Programa propune ca finalitate a studiului istoriei formarea, printr-un demers de învățare flexibil, care nu exclude rigoarea necesară unui tip specific de antrenament intelectual, a acelor competențe și atitudini necesare absolventului învățământului obligatoriu.

Programa de istorie pentru clasa a X-a¹ reprezintă concretizarea modelului didactic al istoriei, specifică ciclului inferior al liceului.

Nucleul funcțional al programei este reprezentat de competențele specifice asociate conținuturilor.

În construirea modelului didactic s-au avut în vedere:

- contribuția istoriei la finalitățile sistemului de învățământ din România;
- contribuția istoriei la formarea competențelor cheie europene;
- recomandările referitoare la studiul istoriei, cuprinse în documente elaborate la nivel european, în mod deosebit, Recomandarea nr. 15/2001 a Consiliului Europei cu privire la studiul istoriei în secolul XXI și Memorandumul pentru educația permanentă, elaborat de Uniunea Europeană;
- identificarea acelor competențe care pot fi evaluate în perioada finalizării învățământului obligatoriu;
- identificarea unui număr relevant de situații în care este cerută demonstrarea fiecărei competențe;
- selectarea unui anumit decupaj de conținut organizat în jurul unor domenii relevante pentru elev și reprezentative din perspectiva științei istorice și a cerințelor societății contemporane;
- contribuția obiectelor de studiu din aria Om și societate la profilul de formare al absolventului învățământului obligatoriu, în mod deosebit la competențe care vizează: comunicarea, participarea la rezolvarea problemelor comunității, învățarea eficientă, educația permanentă.

Programa școlară are următoarea structură:

- nota de prezentare care identifică statutul istoriei în curriculum-ul național;
- competențele generale ale studierii istoriei în ciclul inferior al liceului, având ca puncte de plecare contribuția istoriei la domeniile de competențe-cheie și specificul istoriei ca domeniu de cunoaștere;
- competențele specifice și conținuturile asociate acestora cu elemente specifice derivate din caracteristicile traseelor educaționale care includ istoria ca domeniu de studiu în clasele a IX-a și a X-a.
- valorile și atitudinile, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul istoriei pe durata învățământului liceal;
- sugestiile metodologice, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute de programele școlare.

¹ Cursul integrat de istorie cuprinde 60% teme de istorie românească și 40 % teme de istorie universală.

Programa include acele competențe care pot fi evaluate în perioada finalizării învățământului obligatoriu și un număr relevant de situații în care este cerută demonstrarea fiecărei competențe.

Decupajul de conținut propus de programă este organizat în jurul unor domenii relevante pentru elev și reprezentative din perspectiva științei și a cerințelor societății contemporane. Aceste domenii, reprezentate pe toată durata studierii istoriei în învățământul preuniversitar (clasele a III-a / a IV-a – a XII-a) sunt: *Popoare și spații istorice; Oamenii, societatea și lumea ideilor; Statul și politica; Religia și viața religioasă; Relațiile internaționale*. La nivelul fiecărui an de studiu, domeniilor de conținut le sunt subsumate mai multe teme. La selectarea acestor teme au contribuit criteriile care țin de știința istorică, precum și competențele specifice prevăzute de programă. Tratarea temelor și a problemelor de atins se va face în ordine cronologică, fără a se ține cont de gruparea acestora pe domeniile de conținut mai sus precizate.

Programa prevede competențe specifice suplimentare pentru elevii care studiază istoria în curriculum diferențiat (marcate în textul programei), pentru a permite acestora un început de specializare.

Pentru ciclul inferior al liceului conținuturile învățării prezintă evoluția civilizației până în contemporaneitate.

Integrarea cunoștințelor propuse de toate celelalte discipline studiate și a competențelor vizate de acestea este una din trăsăturile de bază ale istoriei, demers prin excelență interdisciplinar și transdisciplinar.

Programa este în așa fel concepută încât să încurajeze creativitatea didactică și adecvarea demersurilor didactice la particularitățile elevilor.

Profesorii și autorii de manuale își pot concentra atenția în mod diferit asupra activităților de învățare și asupra practicilor didactice

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea vocabularului și a informației în comunicarea orală sau scrisă
2. Dezvoltarea comportamentului civic prin exersarea deprinderilor sociale
3. Formarea imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți
4. Sensibilizarea față de valorile estetice ale culturii
5. Utilizarea surselor istorice a metodelor și tehnicilor adecvate istoriei pentru rezolvarea de probleme

VALORI ȘI ATITUDINI

Competențele generale și specifice care trebuie formate prin procesul de predare-învățare a disciplinei au la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- Coerență și rigoare în gândire și acțiune
- Gândire critică și flexibilă
- Relaționarea pozitivă cu ceilalți
- Respectarea drepturilor fundamentale ale omului
- Dezvoltarea atitudinilor pro-active în viața personală și cea socială
- Antrenarea gândirii prospective prin înțelegerea rolului istoriei în viața prezentă și ca factor de predicție a schimbărilor
- Rezolvarea pe cale non-violentă a conflictelor
- Asumarea toleranței etnice, religioase și culturale.

COMPETENȚE SPECIFICE¹ ȘI CONȚINUTURI

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.1 Exprimarea unei opinii în limbajul adecvat istoriei</p> <p>2.4 Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în evoluția socială</p> <p>3.1 Recunoașterea și acceptarea interculturalității</p> <p>4.1 Exprimarea unei opinii față de o operă culturală în cadrul unei dezbateri</p> <p>4.2 Aprecierea valorilor trecutului prin raportarea la actualitate</p>	<p>POPOARE ȘI SPATII ISTORICE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lumea la cumpăna secolelor XIX-XX <p>Probleme de atins: diversitatea europeană, civilizațiile asiatice și africane și modernitatea, SUA</p>
<p>1.3 Exprimarea de judecăți de valoare utilizând limbajul specific istoriei</p> <p>2.6 Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric</p> <p>5.5 Realizarea unei investigații asupra unui subiect de istorie locală</p>	
<p>1.1 Exprimarea de opinii în limbajul adecvat istoriei</p> <p>1.2 Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric</p> <p>2.2 Alcătuirea planului unei investigații, a unui proiect personal sau de grup utilizând resurse diverse</p> <p>2.3 Analizarea factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți</p> <p>2.4 Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în evoluția socială</p> <p>2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane</p> <p>3.1 Recunoașterea și acceptarea interculturalității</p> <p>4.1 Exprimarea unei opinii față de o operă culturală în cadrul unei dezbateri</p> <p>4.2 Aprecierea valorilor trecutului prin raportarea la actualitate</p> <p>4.3 Formarea unor reprezentări culturale despre spații și epoci istorice diferite</p> <p>5.2 Încadrarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente într-un context cronologic</p> <p>5.3 Plasarea evenimentelor și proceselor istorice într-un context istoric mai larg românesc, european sau universal</p>	<p>OAMENII, SOCIETATEA ȘI LUMEA IDEILOR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Epoca luminilor <p>Probleme de atins: noi principii și valori în societate</p> <ul style="list-style-type: none"> • Revoluția industrială <p>Probleme de atins: știința, tehnica, economia, societatea</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anul 1848 în Europa <p>Probleme de atins: aspirații liberale și naționale în Europa, 1848 în spațiul românesc</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lumea în perioada interbelică <p>Probleme de atins: Marea Unire, economia, viața cotidiană, mișcarea feministă, România în anul 1938 – societate și cultură</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lumea postbelică <p>Probleme de atins: reconstrucția economică, revoluția tehnico-științifică, drepturile omului, minoritățile, rolul societății civile</p> <ul style="list-style-type: none"> • Societatea la începutul mileniului III <p>Probleme de atins: globalizare, terorism, viața cotidiană</p>
<p>2.6 Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric</p> <p>2.7 Utilizarea surselor de istorie orală</p> <p>2.8 Identificarea aspectelor trecutului ce pot contribui la înțelegerea prezentului</p> <p>5.4 Realizarea de analize comparative și sinteze referitoare la spații și perioade istorice</p> <p>5.5 Realizarea unei investigații asupra unui subiect de istorie locală</p>	

¹ Competențele specifice marcate cu **aldine** reprezintă curriculum diferențiat și sunt obligatorii numai pentru specializările din cadrul liceului teoretic – profil uman.

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.1 Exprimarea de opinii în limbajul adecvat istoriei</p> <p>2.1 Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice</p> <p>2.3 Analizarea factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți</p> <p>2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane</p> <p>3.1 Recunoașterea și acceptarea interculturalității</p> <p>3.2 Adecvarea comportamentului la contexte și situații istorice</p>	<p>RELIGIA ȘI VIAȚA RELIGIOASĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Religia în lumea contemporană <p>Probleme de atins: creștinismul, islamul, budismul, alte religii, ecumenismul religios, dialogul între religii, libertate religioasă și prozelitism</p>
<p>2.6 Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric</p> <p>2.7 Utilizarea surselor de istorie orală</p> <p>2.8 Identificarea aspectelor trecutului ce pot contribui la înțelegerea prezentului</p>	
<p>1.1 Exprimarea de opinii în limbajul adecvat istoriei</p> <p>1.2 Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric</p> <p>2.1 Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice</p> <p>2.2 Alcătuirea planului unei investigații, a unui proiect personal sau de grup utilizând resurse diverse</p> <p>2.3 Analizarea factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți</p> <p>2.4 Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în evoluția socială</p> <p>2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane</p> <p>5.1 Construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii relative la sursele istorice</p> <p>5.2 Încadrarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente într-un context cronologic</p> <p>5.3 Plasarea evenimentelor și proceselor istorice într-un context istoric mai larg românesc, european sau universal</p>	<p>STATUL ȘI POLITICA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizarea statelor moderne <p>Probleme de atins: “Revoluția glorioasă”, constituirea SUA, Revoluția franceză, Franța napoleoniană</p> <ul style="list-style-type: none"> • State naționale și multinaționale în a doua jumătate a secolului XIX <p>Probleme de atins: România, Germania, Austro-Ungaria</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regimuri politice în perioada interbelică <p>Probleme de atins: regimuri democratice, fascismul, nazismul, comunismul</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regimuri politice postbelice <p>Probleme de atins: regimuri politice democratice și totalitare</p>
<p>1.3 Exprimarea de judecăți de valoare utilizând limbajul specific istoriei</p> <p>2.6 Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric</p> <p>2.8 Identificarea aspectelor trecutului ce pot contribui la înțelegerea prezentului</p> <p>5.4 Realizarea de analize comparative și sinteze referitoare la spații și perioade istorice</p>	

Competențe specifice	Conținuturi
1.1 Exprimarea de opinii în limbajul adecvat istoriei 1.2 Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric 2.1 Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice 2.4 Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în evoluția socială 2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane 5.1 Construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii relative la sursele istorice 5.2 Încadrarea unui eveniment sau a unei serii de evenimente într-un context cronologic 5.3 Plasarea evenimentelor și proceselor istorice într-un context istoric mai larg românesc, european sau universal	RELAȚIILE INTERNAȚIONALE <ul style="list-style-type: none"> • Țările Române și problema orientală Probleme de atins: secolul fanariot, războaie ruso-austro-turce, anul 1821, Regulamentul organic <ul style="list-style-type: none"> • Relațiile internaționale în secolul al XIX-lea Probleme de atins: Congresul de la Viena, concertul european, sistemul de alianțe <ul style="list-style-type: none"> • Marile conflicte ale secolului XX Probleme de atins: primul război mondial – un nou tip de război, tratatele de pace și relațiile internaționale interbelice, al doilea război mondial, Holocaustul, România și cele două războaie mondiale <ul style="list-style-type: none"> • Relațiile internaționale postbelice Probleme de atins: organizații internaționale, războiul rece, prăbușirea comunismului în Europa <ul style="list-style-type: none"> • România și integrarea euroatlantică Probleme de atins: UE – parteneriat și integrare, NATO
2.6 Identificarea unor posibile teme de cercetare a unui context istoric 2.7 Utilizarea surselor de istorie orală 2.8 Identificarea aspectelor trecutului ce pot contribui la înțelegerea prezentului 5.4 Realizarea de analize comparative și sinteze referitoare la spații și perioade istorice	

Notă: Competențele specifice marcate cu **bold** reprezintă curriculum diferențiat. Conținuturile se studiază în ordine cronologică

SUGESTII METODOLOGICE

Modul în care este concepută programa răspunde unei duble exigențe: de a fi un punct de plecare comun pentru toți profesorii și, pe de altă parte, de a-i incita în interpretarea și adecvarea acesteia la condițiile specifice în care își desfășoară activitatea.

Existența unor programe centrate pe achizițiile elevilor, precum și noile dezvoltări pe care le înregistrează domeniul academic, au consecințe la nivelul didacticii disciplinei: putem constata “infuzia” unor demersuri consacrate la nivel academic, care promovează o cunoaștere de tip integrativ, critic și autoreflexiv (istoria mentalităților și istoria orală sunt doar câteva exemple). La un alt palier, “învățarea istoriei prin cercetare”, strategie de învățare utilizată mai larg în contexte non-formale de educație, încurajează elevii să folosească o diversitate de surse, să utilizeze mărturiile contemporane, să alcătuiască proiecte și să argumenteze demersul utilizat.

Pe de altă parte, reprezentările publice și viziunile curente în viața publică și în mediul non-academic reprezintă un element care trebuie să stea în atenția profesorilor.

Acest nou context educațional regândește rolurile celor doi parteneri ai procesului educațional: profesorul și elevul/elevii. **Noile roluri** au în vedere:

- a. **pentru profesor:** facilitarea învățării, încurajarea elevilor pentru a formula puncte de vedere personale, colaborarea cu elevii în realizarea demersului didactic;
- b. **pentru elev:** învățarea prin cooperare, învățarea în contexte formale și non-formale, transferul învățării².

Asumarea noilor roluri antrenează demersuri didactice bazate pe învățarea prin descoperire, simulare, analiza surselor istorice, dezbateră, jocul de rol, proiectul. Acestea au avantajul de a permite alternarea formelor de activitate și favorizează evidențierea dimensiunii holistice a învățării. Experiențele anterioare de învățare pot să fie astfel corelate cu noile învățări.

Utilizarea surselor istorice în predarea istoriei trebuie să se afle permanent în atenția profesorului. Formarea competențelor legate de analiza surselor istorice este un obiectiv de predare important pentru că valoarea surselor pentru interpretarea istorică este foarte diferită, iar instrumentele de analiză ale diferitelor surse sunt foarte diverse. Din această perspectivă, strategiile didactice focalizate pe utilizarea surselor istorice trebuie să ia în considerare elemente precum categoria formală de sursă, categoria cronologică, utilitatea sursei în atingerea obiectivelor de predare. Conceptul cheie care trebuie să stea în atenția profesorului este cel de multiperspectivitate, însemnând "Un mod de a gândi, a selecta, a examina și a utiliza dovezi provenind din diferite surse pentru a lămurii complexitatea unei situații și pentru a descoperi ceea ce s-a întâmplat și de ce" (Stradling, R.: 2001). Un demers didactic focalizat pe înțelegerea multiperspectivității înseamnă a ajuta elevii să exerseze modalități de analiză a faptelor/proceselor istorice pentru a înțelege ceea ce s-a întâmplat în trecut și de ce. Activitățile propuse trebuie să contribuie la înlăturarea stereotipurilor, a discriminării și a automatismelor de gândire, precum și la cultivarea spiritului tolerant.

Gândirea critică este considerată un factor-cheie în învățarea eficientă. Antrenarea acestui tip de gândire poate avea ca punct de plecare strategii bazate pe lectura activă, elaborarea raționamentelor, formulare de întrebări, elaborare de texte diverse (fișe de lectură, comentarii, recenzii, referate, eseuri), folosirea de metode grafice.

Utilizarea investigației ca demers didactic favorizează: exersarea tehnicilor de muncă intelectuală și metoda învățării prin descoperire, coroborarea izvoarelor istorice și interpretarea lor, cultivarea interesului pentru cercetare, învățarea etapelor proiectării unei investigații istorice (Ghid de evaluare, 1996). Etapele parcurse de un demers investigativ includ: identificarea temei, formularea întrebărilor referitoare la domeniul de interes, stabilirea

² Capacitatea de transfer a ceea ce a învățat elevul la noile situații se constituie într-un indicator important al învățării adaptative, flexibile. Transferul poate fi identificat la o varietate de niveluri (de la un set de concepte la altul, de la o disciplină la alta, de la un an școlar la altul și din cadrul școlii în viața de zi cu zi, în activitățile non-formale (ISE, 2003)

obiectivelor investigației, identificarea surselor de informare, realizarea unui plan, colectarea informațiilor/datelor, analiza și prelucrarea informațiilor, prezentarea rezultatelor.

Integrarea noilor tehnologii informatice în procesul de predare-învățare (inclusiv Internetul) devine esențială în condițiile multiplicării surselor de informare și de comunicare.

Evaluarea reprezintă o componentă organică a procesului de învățare. Evaluarea trebuie să se realizeze ca evaluare continuă, formativă. Pentru a favoriza o evaluare obiectivă profesorii trebuie să prezinte cu claritate rezultatele pe care trebuie să le atingă elevii. Alături de formele clasice de evaluare recomandăm utilizarea unor instrumente complementare de evaluare: proiectul, portofoliul, autoevaluarea, observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor

Studierea faptelor/proceselor istorice² (politice, economice, culturale, ideologice, militare, precum și a imaginii societății în diferite perioade), a personalităților, instituțiilor, popoarelor/națiunilor, se va face avându-se în vedere:

- **contextul:** timp, spațiu, cauze, premise/factori interni și externi;
- **caracteristicile faptului / procesului:** definire, aspecte ale desfășurării / instituții / atribuții / prevederi relaționate pe verticală și pe orizontală, forțe politice / sociale / grupuri / personalități;
- **semnificațiile și impactul:** însemnătate, consecințe imediate și de perspectivă, influențe;
- **perspectivele multiple.**

² Precizăm că problemele de atins nu corespund lecțiilor.